

پاسخ کودکان به پرسش از خدا

در باره کتاب «خداشناسی قرآنی کودکان»

حسین پورشریف

«به همان میزانی که در دوران کودکی، تعلیم و تربیت اهمیت دارد، پاسخ دادن به سؤالات آنها نیز از اهمیت برخوردار است. بچه‌ها اطلاعات دوران کودکی خود را تقریباً فراموش نمی‌کنند و هر اطلاعاتی که در دوران کودکی به آنها بدهند از یاد نمی‌برند و براساس آنها هم زندگی می‌کنند. لذا نباید از مخاطبی که با این حساسیت است، مغفول ماند؛ زیرا اگر ما اندیشه و باور خوبی به او بدهیم تا ابد از آسیب‌ها محفوظ و مصون می‌ماند. به اعتقاد این جانب، نه تنها به مخاطب کودک و نوجوان در بسیاری از مراکز توجهی نشده؛ بلکه کار در این حیطه را سطح پایین می‌پندارند. در حالی که این مسئله در سیره بزرگان دین، از اهمیت بالایی برخوردار بود»^۱.

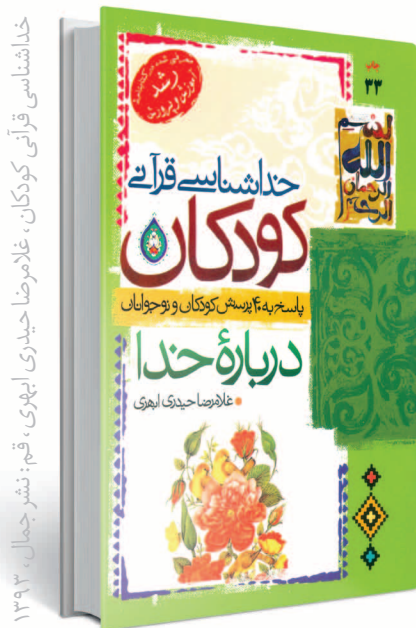
این گفته‌ها، دغدغه‌های کارشناسی است که می‌توان گفت هم به مسائل خداشناسی آگاه است و هم با زبان کودکان آشنایی دارد.

کتاب را که ورق می‌زنی، ابتدا پیش خودت می‌گویی: پاسخ به این پرسش‌ها را که پیش از این در کتب اعتقادی ما داده‌اند؛ بعید است که نویسنده، کارشاق و نوی انجام داده باشد! ولی مقدمه کتاب و پاسخ‌های نویسنده را که می‌خوانی، تازه می‌فهمی که بی‌دلیل نیست کتاب به چاپ سی و چهارم رسیده است (بیش از ۱۷۰ هزار نسخه).

داستان شکلگیری این کتاب، به نمایشگاه بزرگ قرآن کریم (رمضان سال

۱۳۸۵) باز می‌گردد؛ زمانی که نویسنده در آن جا وظیفه پاسخگویی به پرسش‌های قرآنی کودکان و نوجوانان را به عهده داشت و در برابر درخواست مراجعه‌کنندگان در خصوص معرفی کتابی در این موضوع، به زعم نویسنده، کتاب قابل قبولی وجود نداشته و یا این که ایشان نمی‌شناخته است

شنیده شده در نمایشگاه از خود بچه‌ها و مربیان آنها؛ سؤال‌های گردآوری شده خود نویسنده در سالیان گذشته).
 دو. مطالعه برخی آثار توحیدی دانشمندان مسلمان.
 سه. پاسخ به پرسش‌ها با استفاده از برخی مثال‌های روشن و عبارات قابل فهم و

با تکیه بر معارف والای قرآن کریم و احادیث (مقدمه، ص ۹).

نورانی معصومان علیهم‌السلام نویسنده برای تولید این اثر، گام‌های فراوانی برداشته است:

نویسنده محترم، همکاری به عنوان یک جمع‌آوری پرسش‌های توحیدی کودکان و نوجوانان (سؤال‌های اشاره شده در کتاب‌های تربیت کودک؛ سؤال‌های

ارزیاب هم داشته و پس از تهیه هر پاسخ، آن را به فرزند نوجوانش محمد می‌داده تا بخواند و به عنوان یکی از مخاطبان این

کتاب، آن را ارزیابی کند. وی نیز کلمات دشوار و عبارات سنگین متن را مشخص می‌کرده و گاه پیشنهادهای خوبی هم می‌داده است.

بر اساس دیدگاه حجة الاسلام و المسلمین غلامرضا حیدری ابهری، موضوع توحید، صرفاً یک مسئله اعتقادی نیست؛ بلکه تربیت دینی و رشد و شکوفایی آدمی و زندگی مؤمنانه همه ما بر این پایه محکم، استوار است. لذا برای آشنا ساختن کودکان با توحید باید در سه زمینه کار کرد: نخست باید خدا را اثبات کرد؛ سپس به معرفی صفات خدا پرداخت؛ و در پایان، لوازم توحید را در زندگی نشان داد (ص ۱۱).

زمانی که کودکان و نوجوانان نزد ما می‌آیند و سؤال‌هایی در باره مفاهیم و معارف دینی می‌پرسند، فرصتی فراهم می‌شود که با استفاده از میل درونی‌شان، آنان را یک گام به هدف زندگی و قدمی به قلّه کمال نزدیک سازیم. باید لحظه‌ای را که فرزندان یا شاگردان ما پرسشی دینی مطرح می‌کنند، غنیمت بشماریم. از آن جا که در این موارد، خود آنان آغازگر گفتگو بوده‌اند، لذا آمادگی بیشتری برای شنیدن دارند و پاسخگویی ما به عنوان یک برنامه آموزشی - تربیتی، مؤثرتر، راحت‌تر و طبیعی‌تر پیش

خواهد رفت (ص ۱۵).

نویسنده در ادامه، ذیل سخنی با مرثیان، معلمان و والدین، «بایسته‌های پاسخگویی به پرسش‌های مذهبی کودکان و نوجوانان» را در قالب چهارده نکته مطرح می‌کند: گوش سپردن هشیارانه به پرسش‌ها؛ درک دقیق پرسش؛ [دادن] پاسخ «نمی‌دانم»؛ درنگ در پاسخگویی؛ دوری از رفتارها و پاسخ‌های اضطراب‌آلود؛ پاسخ نگفتن هنگام دل‌مشغولی؛ بازگویی پرسش

با زبان ساده؛ پاسخگویی پس از اندیشه و مطالعه؛ پاسخگویی شجاعانه؛ بیان سابقه پرسش؛ یادآوری پاسخ‌های گوناگون؛ ارجاع به منابع معتبر؛ پاسخگویی صمیمانه؛ پاسخگویی به پرسش‌های پنهان.

نویسنده در لا به لای بیان این بایسته‌ها، اهمیت استفاده از هنر در پاسخگویی به پرسش‌های

■ زمانی که کودکان

و نوجوانان نزد ما

می‌آیند و سؤال‌هایی

در باره مفاهیم

و معارف دینی

می‌پرسند، فرصتی

فراهم می‌شود که

با استفاده از میل

درونی‌شان، آنان را

یک گام به هدف

زندگی و قدمی به

قلّه کمال نزدیک

سازیم. ■

کودکان را یادآور می‌شود و معتقد است که اگر این پاسخگویی با جذابیت‌های هنری همراه شود، مخاطب ما با شوق بیشتری به سخنان

■ نویسنده در

[لابه لای بیان این](#)

[بایسته‌ها، اهمیت](#)

[استفاده از هنر در](#)

[پاسخگویی به](#)

[پرسش‌های کودکان](#)

[رایادآور می‌شود و](#)

[معتقد است که اگر](#)

[این پاسخگویی با](#)

[جذابیت‌های هنری](#)

[همراه شود، مخاطب](#)

[ما با شوق بیشتری](#)

[به سخنان ما گوش](#)

[می‌سپارد.](#) ■

ما گوش می‌سپارد و به دریافت بهتری از آنچه گفته‌ایم، نائل می‌گردد. قرین کردن

قالب‌هایی چون: قصه،

شعر، تشبیه و تمثیل - که

برای کودکان، بسیار جذاب

و دلنشین‌اند - با پاسخ‌ها،

موجب می‌شود که مطالب

بیان شده، بهتر به دل

بنشینند و راحت‌تر فهمیده

شوند.

به والدین و معلمان

گرامی پیشنهاد می‌کنیم که

«خداشناسی قرآنی کودکان»

را حتماً مطالعه کنند.

پایان سخن را با سؤال

بیست و هشتم کتاب، به

پایان می‌رسانیم:

آیا خدا مرا دوست دارد؟

فرزندم!

ما از کجا می‌فهمیم که کسی ما را دوست

دارد یا نه؟ پاسخ این سؤال، خیلی روشن

است. دوست داشتن، علامت‌هایی دارد.

هر کسی که ما را دوست دارد، دوست داشتن

خود را به یک شکلی نشان می‌دهد.

معلم، با آموختن علم و دانش به ما،

نشان می‌دهد که دوستان دارد. پدر و مادر،

با بزرگ کردن و خرید لباس و تهیه غذا برای

ما، نشان می‌دهند که چه قدر ما را دوست

دارند. همکلاسی‌ها و دوستانمان هم با کمک

کردن به ما، دوستی خود را نشان می‌دهند.

بنا بر این، خیلی راحت می‌توانیم بفهمیم

که چه کسی ما را دوست دارد. همسایه‌ای

که بر روی ما لبخند می‌زند، دوستان دارد.

پدر بزرگ و مادر بزرگی که ما را نوازش می‌کنند،

دوستان دارند. عمو و عمه و دایی و خاله‌ای

که به دیدنمان می‌آیند، به ما علاقه‌مند

هستند.

می‌بینی که هر کسی که ما را دوست دارد،

دوستی خودش را به شکلی نشان می‌دهد و

برای دوستی خود علامتی دارد.

حالا ببینیم خدا چگونه نشان داده است

که تو را دوست دارد؟

عزیزم! خدا به تو، دو چشم زیبا داده

است؛ خدا به تو دو دست توانا بخشیده

است؛ برای آن که بتوانی راه بروی، خدا

به تو یک جفت پا داده است؛ خدا به تو دو

گوش شنوا هدیه کرده است؛ برای زیبا شدن

چهره‌ات، خدا به تو ابروها را داده است؛ برای

جویدن غذا، دندان‌ها را به تو بخشیده است؛

خدا به تو قدرت یادگیری علم و دانش را عطا

کرده است؛ وقتی در شکم مادر بودی، خدا تو

را لحظه به لحظه، کامل تر و کامل تر کرده و بیماری‌ها را از تو دور ساخته است.

خدا به تو قدرت سخن گفتن داده است تا با دیگران حرف بزنی. من نمی‌توانم همه نعمت‌های خدا را برای تو بشمارم؛ ولی فکر می‌کنم از روی همین چند نعمتی که گفتم، فهمیده باشی که خدا چه قدر دوستت دارد. برای آن که بدانی خدا دوستت دارد، آیا همین چند علامت، کافی نیست؟ خدا دوستت دارد. پس تو هم او را دوست داشته باش و همیشه به حرف‌هایش گوش کن. برای این که پاسخم به خوبی در ذهنت بماند، در همین باره شعری را از استاد مصطفی رحماندوست، تقدیمت می‌کنم:

همیشه خوبی تو

خدا، برای من

تو مهربان هستی

خدا! خدای من

تو دوستم داری

چه قدر خوش‌حالم

پرنده هستم من

تویی پرو بالم

تو آفریدی، تو

زمین زیبا را

گل و گیاهان را

درخت و دریا را

به من تو دادی دست

به من تو دادی پا

دهان و چشم و گوش

و مادر و بابا

تو باغ و جنگل را

پراز غذا کردی

لب من و او را

به خنده و کردی (ص ۱۰۳-۱۰۵).

لازم به یادآوری است که کتاب «خداشناسی قرآنی کودکان» را «سید محمد الکاف»، با اجازه مؤلف، به زبان اندونزیایی ترجمه کرده و انتشارات «تپک سنن»، آن را منتشر نموده است.

پی‌نوشت‌ها:

۱. ر.ک: نشریه الکترونیکی «پاسخ»، شماره ۱، «بررسی متدولوژی پاسخگویی به سؤالات دینی کودک و نوجوان در گفتگویی با استاد حیدری ابهری»، قم: مرکز مدیریت حوزه علمیه قم.